Socialområdet i Region Midtjylland
Socialområdets Stab

Tingvej 15a
Postboks 36
DK-8800 Viborg
Tel. +45 7841 0000
social@rm.dk
www.social.rm.dk

Redegørelse om brug af velfærdsteknologi på socialområdet

Baggrund
På psykiatri- og socialudvalgsmødet den 5. oktober 2022 fik udvalget en præsentation af Specialområdet Hjerneskade.

Specialområdet udtrykte her et ønske om udvidet brug af velfærdsteknologi, særligt omkring arbejdet med plejekrævende målgrupper, hvor der i dag skal bruges en-til-en-monitorering af borgere fra personalet.

Brug af velfærdsteknologi vil i mange tilfælde give effektivisering og forbedring til gavn for både medarbejdere, borgere og pårørende.

Specialområde Hjerneskade præsentrede case med lydovervågning Randers Kommune har givet tilladelse til, at Specialområde Hjerneskade kan etablere en løsning med lydovervågning af borger koblet op på medarbejdernes alarmkald.

Borgeren kan ikke bruge traditionelle alarmkald på grund af nedsat funktionsniveau. Løsningen har frigjort en medarbejder fra en-til-en-støtte under al hvile og søvn, hvilket holder medarbejderforbruget nede på afdelingen.

Løsningen med lydovervågning har kunnet lade sig gøre, da Randers Kommune er en ud af syv frikommuner i Frikommunenetværket "Bedre styring af udgifterne på det specialiserede socialområde" og har fået tildelt særlige frihedsrammer i henhold til Bekendtgørelse af lov om frikommunenetværk.

Løsningen med lydovervågning kan derfor ikke tilbydes borgere og kommuner inden for de nuværende rammer i Serviceloven.

Psykiatri- og socialudvalget anmodede på den baggrund om en redegørelse af muligheder og barrierer for brug af velfærdsteknologi på socialområdet.

Definition af velfærdsteknologi

Der er ikke en entydig forståelse eller definition af begrebet velfærdsteknologi på tværs af kommuner, sundhedssektor og mellem forvaltning af praksis. I en vidensafdækning[1] af velfærdteknologi fra 2022 arbejder Socialstyrelsen dog med følgende to definitioner:

- *På Strategisk-politisk niveau* forstås velfærdsteknologi typisk som teknologier, der skal opnås positive resultater på trebundlinjer: Borgere, medarbejdere og økonomi.

- *På praksis niveau* forstås velfærdsteknologi med overlap til begrebet hjælpemidler. Hjælpemidler defineres af Socialstyrelsen som produkter, der optimerer en persons funktionsevne og reducerer handicap. Velfærdsteknologi er ikke udtryk for specifikke teknologier eller produkter, men betegner processer eller nye tilgange, hvor teknologierne udfordrer medarbejdere og borgere til at agerer anderledes end de plejer, og dermed tage teknologi i brug for at understøtte bedre arbejdsgange, pædagogisk indsats og en rehabiliterende indsats, der optimerer borgers funktionsevne og reducerer handicap.

Muligheder for velfærdsteknologi på socialområdet
Specialområde Hjerneskade har som nævnt gode erfaringerne fra den afprøvede løsning med lydovervågning af en borger i frikommuneforsøget. De gode erfaringer understøttes også af evalueringen fra 2021 foretaget af Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE) af syv kommuners forsøg med teknologiske hjælpemidler i Frikommunenetværket "Bedre styring af udgifterne på det specialiserede socialområde".

En interviewundersøgelse fra evalueringen viste blandt andet, at målsætningerne overordnet blev indfriet. Målet var, at borgerne oplevede at få øget livskvalitet, frihed og privatliv, at de pårørende oplevede tryghed og tilfredshed, og at medarbejderne oplevede et bedre arbejdsmiljø med brug af teknologiske løsninger.

Dog svarede de adspurgte også, at velfærdteknologi skal være et supplement og ikke må træde i stedet for direkte omsorg og pleje.

Velfærdsteknologiske løsninger kan også i nogen grad også være en del af løsningen på problemer med rekruttering og fastholdelse af medarbejdere på socialområdet. De velfærdsteknologiske løsninger vil situationer kunne frigøre medarbejderressourcer som fx i casen fra Specialområde Hjerneskade.

Med velfærdsteknologiske løsninger vil medarbejderne kunne få øget tryghed i deres arbejde (bedre arbejdsmiljø) ved at risikosituationer kan forebygges for eksempel gennem brug af alarmer, som kald efter hjælp, eller sensoralarm så en beboer ikke forlader en lokation uopdaget. Det kan beskytte borgeren mod skader, uheld og forebygger konflikter, hvilket giver øget tryghed for både medarbejdere og pårørende.

Arbejdet med implementeringen af velfærdsteknologi i borgerens faglige tilbud er organisatorisk placeret ude i det enkelte specialområde på det regionale socialområde i Region Midtjylland.

Specialområderne har forskellige målgrupper og de velfærdsteknologiske løsninger skal ofte afhjælpe vidt forskellige udfordringer og problemstillinger hos borgerne, ligesom at en godkendelse af velfærdteknologiske løsninger søges i henhold til forskellig lovgivning ved den myndighedshavende kommunalbestyrelse.
Ansøgning om brug af velfærdsteknologiske løsninger sker med udgangspunkt i den enkelte borgers situation og forudsætter indgående kendskab til de pædagogiske indsatser omkring borgeren. Kriterier for en godkendelse uddybes nærmere i afsnit om barrierer.

[1] "Vidensafdækning af velfærdteknologi for børn og unge med handicap i anbringelse" Socialstyrelsen, august 2022

Som eksempler på konkrete velfærdsteknologisk løsninger der er taget i brug på Socialområdet i Region Midtjylland, kan der blandt andet nævnes:

- GPS (evt. kombineret med alarm) som kan aktiveres hvis borger er væk, evt. med alarm, hvis borger ikke er trafiksikker.
- Trædemåtter med alarm
- Censor der ligger i madras til at registrere søvnmønstre (Projekt "sov godt")
- Dør- og vinduesalarmer
- Virtual Reality-løsninger som redskaber til erindringsterapi, mestring, socialtræning og eksponering

Tværgående understøttelse af arbejde med velfærdsteknologi
SocialStaben understøtter specialområderne i arbejdet med velfærdteknologi. Social-It fungerer som bindeled og kontakt til relevante enheder på det velfærdteknologiske område i Region Midtjylland. Det kan blandt andet være i forhold til sparring og støtte til tekniske muligheder og implementering, samt evt. afdækning af overholdelsen af GDPR-regler i en velfærdsteknologisk løsning sammen med juridisk enhed.

I byggeprocesser er der fra SocialStaben ligeledes fokus på at fremtidssikre bygningerne på Socialområdet, så der er forberedt til eventuelle velfærdsteknologiske løsninger. Det kan være at der er signaldækning til alarmsystemer i hele bygningen mv.

Arbejde med velfærdsteknologi har desuden koblinger ind i følgende to netværk på Socialområdet:

- Netværk for velfærdsteknologi på socialområdet *(Fokus på inspiration og vidensdeling)*
  DEFACTUM faciliterer et netværk for velfærdsteknologi på det sociale område. I netværket deltager medarbejdere fra specialområderne, som til daglig arbejder med implementering af velfærdsteknologi, der på forskellig vis kan understøtte borgeres trivsel og udvikling.

  Netværkets formål er at give inspiration til nye teknologier, drøfte teknologiernes relevans samt dele erfaringer med anvendelse. Netværket mødes 2-3 gange årligt. Mødernes indhold er baseret på netværksdeltagernes ønsker og behov.

  Foreløbigt har netværket blandt andet fået inspiration til brugen af virtuel reality, været på virksomhedsbesøg med demonstration af mobile sansevogne og er blevet præsenteret for støttemuligheder fra Region Midtjyllands pulje til sundhedsinnovation. Seneste møde i oktober 2022 omhandlede brugen af teknologier til monitorering af søvn.

- Netværk vedrørende magtanvendelse på socialområdet *(Juridiske perspektiver og sparring)*
  Det tværgående netværk vedrørende magtanvendelse på socialområdet har til formål at understøtte fælles udvikling og tværgående vidensdeling vedrørende forebyggelse, håndtering og læring af magtanvendelser.

  SocialStaben har tovholderfunktionen for netværket, hvor de syv specialområder - som har borgere i dag- og døgntilbud - deltager hver med en magtkoordinator i netværket. Netværket mødes ca. 1 gang hver måned.

  Da brugen af velfærdsteknologi relaterer sig til de gældende magtanvendelsesregler for socialområdet, fungerer netværket også som indgang for sparring fra SocialStaben i forhold til konkrete juridiske vurderinger og perspektiver for brugen af velfærdsteknologi i det enkelte specialområde.

Det er dog det enkelte specialområde, som konkret beskriver behovet for og indsender ansøgning til kommunalbestyrelserne om brugen af Tryghedsskabende velfærdsteknologier for voksne borgere i henhold til servicelovens § 128b eller § 136 e eller i forhold til børn og unge i henhold til lov om Voksenansvar.

Velfærdsteknologi i udviklingsplanen for socialområdet
Socialområdet vil i forbindelse med det i gangværende arbejde med udviklingsplanen fortsat have fokus på at videreudvikle arbejdet med velfærdsteknologiske og innovative løsninger på socialområdet.

Socialområdets Vision indeholder blandt andet: "Fagligt stærke specialområder" med følgende målsætninger:

- *"Vores områder er højt specialiserede og er med til at sikre, at alle borgere kan få den rette hjælp og støtte"*
- *"Vi udvikler og tilpasse vores indsatser så de matcher borgernes behov. Vi arbejder fremsynet og udfordre vanetænkning"*
- *"Vi er en attraktiv arbejdsplads, der er kendt for god trivsel, et godt arbejdsmiljø og mulighed for personlig og faglig udvikling*

Velfærdsteknologi kan være medvirkende til at imødekomme nogle af de store udfordringer med en stram økonomisk situation ved kommunerne og fortsat rekruttering og fastholdelse af medarbejdere på socialområdet, og hvor dilemmaet er, at man samtidigt skal sikre borgerene god kvalitet og tryghed i tilbuddene fra Region Midtjylland.

Hvilke barrierer er der for brug af velfærdsteknologi
Specialområde Hjerneskade har på møde i november 2022 i netværk vedrørende magtanvendelse præsenteret den nævnte case om velfærdsteknologisk løsning med lydovervågning af borgeren med baggrund i Frikommuneordningen.

SocialStaben har som afdækning efterspurgt eventuelle lignende cases ved de øvrige specialområder, hvor velfærdsteknologiske løsninger møder lovmæssige barrierer for ibrugtagning.

Her modtog SocialStaben - ud over den kendte case om lydovervågning fra Specialområde Hjerneskade - to cases fra Specialområde Børn og Unge vedrørende brug af døralarmer og sensorer til realtime registrering af epileptiske anfald.

De øvrige fem specialområder havde ikke konkrete cases med velfærdsteknologi, hvor der aktuelt ikke kunne ansøges om i henhold til lovgivningen på området. Socialstabens forespørgsel rundt til øvrige specialområder om teknologiske løsninger og barrierer viser umiddelbart ikke på nuværende tidspunkt en større tværgående problemstilling.

Det lovgivningsmæssige grundlag for brug af velfærdsteknologi er placeret i Servicelovens bestemmelser om magtanvendelse. Lovgivningen skal sikre den enkelte borgers integritet uanset psykiske funktionsniveau, herunder principperne om den personlige frihedsukrænkelighed og retten til privatliv. De tiltag der lovligt kan iværksættes, skal derfor være absolut nødvendige i forhold til borgerens omsorg, sikkerhed, værdighed eller for at undgå skade på personer eller ting.

Man skal derfor i henhold til lovgivningen altid søge det mindst indgribende tiltag, hvorfor en velfærdsteknologisk løsning som for eksempel videoovervågning ikke er tilladt. Det er den myndighedshavende kommunalbestyrelse, som vurderer og godkender, at der kan bruges velfærdsteknologi til den enkelte borger.

Ved efterfølgende juridisk gennemlæsning af de to indkomne cases fra Specialområde Børn og Unge i SocialStaben vurderes der umiddelbart ikke at være barrierer i forhold til at specialområdet vil kunne indsende ansøgninger til kommunalbestyrelserne om brug af døralarmer og sensorer. Det er – som nævnt - herefter den enkelte kommunalbestyrelse, som træffer afgørelse om brug af de nævnte velfærdsteknologiske løsninger til en konkret borger.

Erfaringer med lang godkendelsesproces
Kommunalbestyrelsen er i henhold til lovgivningen forpligtiget til at vurderer ansøgningerne ud fra kriterier om, hvorvidt de grundlæggende betingelser og principper for en forhåndsgodkendt magtanvendelse er opfyldt.

Der vurderes blandt andet i forhold til om den nødvendig faglig dokumentation for den nedsatte funktionsevne er til stede, om andre pædagogiske metoder er tilstrækkeligt afprøvede, om de tiltænkte sideløbende pædagogiske metoder i samspil med eksempelvis brug af en døralarm vurderes at være i orden, og om borgerens (her barnets eller den unges) synspunkter er tillagt passende vægt i forhold til alder, modenhed og funktionsevne.

Erfaringerne fra specialområderne er, at det kan være en lang proces at få en forhåndsgodkendt en magtanvendelse i brug af en velfærdsteknologisk løsning, da der altid skal søges efter den mindst "indgribende" tiltag i forhold til sikring af borgerens grundlæggende rettigheder og selvbestemmelsesret i henhold til lovgivningen.

De velfærdsteknologiske løsninger er derfor ikke dem, der kommer først i spil, da forskellige pædagogiske metoder og tilgange skal afprøves, fordi de ofte vurderes som mindre indgribende over for borgeren.

Denne proces kan til tider være en barriere i forhold til en hurtig implementering af velfærdsteknologiske løsninger for borgerne, men er samtidig også en sikkerhedsproces i forhold til sikring af borgernes rettigheder. Ofte er det borgere som ikke selv kan afgive samtykke til brug af velfærdsteknologisk løsning. Brugen af velfærdsteknologi er derfor også et område, som har en naturlig stor opmærksomhed fra Socialtilsynet i deres tilsynsvirksomhed på socialområdet.

Det primære fokus for brug af velfærdsteknologi skal i henhold til lovgivningen altid være i den enkelte borgers behov, og velfærdsteknologi skal primært tænkes som et supplement til direkte pleje, omsorg og det pædagogiske arbejde.

Arbejde med udvidelse af brug af velfærdsteknologi i henhold til Serviceloven
SocialStaben vil sammen med Specialområde Hjerneskades arbejde videre med specialområdets konkrete ønske om en udvidelse af brug af velfærdsteknologi i henhold til Serviceloven ud fra deres case med lydovervågning.

I forsøgsperioden for frikommuneordningen er magtanvendelsesreglerne på voksenområdet blevet revideret. Det kan her særligt nævnes, at der siden 2021 er udarbejdet en positivliste for tryghedsskabende velfærdteknologier i henhold til Servicelovens § 128a, stk. 3.

Listen består pt. af tre godkendte teknologier:
- Ind- og udgangssignalgivere
- Fald- og anfaldsalarmer
- Lokaliserings- og sporingssystemer til personer.

Som led i af revisionen af magtanvendelsesreglerne blev der også i 2021 nedsat Råd for Tryghedsskabende Velfærdteknologi. Organisatorisk er rådet placeret under Socialstyrelsen og skal

rådgive social- og boligministeren om teknologiers egnethed til at sikre omsorg og tryghed for borgerne med afsæt i magtanvendelsesreglerne i Serviceloven.

Rådet mødes 2-3 gange årligt og indstiller blandt andet ud fra indkomne forslag til ændringer af positivlisten. Forslag kan bygge på input fra relevante aktører som kommuner, regioner og interesseorganisationer.

Socialområdet i Region Midtjylland vil indledningsvis fremsende en henvendelse til Rådet for Tryghedsskabende Velfærdsteknologi. Dette har ikke været afprøvet, da SocialStaben først blev bekendt med ønsket fra Specialområde Hjerneskade i november 2022.

I henvendelsen vil Socialområdet tage afsæt i den konkrete case om lydovervågning af borger fra frikommuneforsøget, derudover er specialområde Hjerneskade også afsøgende over for teknologier til overvågning af respiratorbrugere.

Bilag:

- Evalueringen "Teknologi i plejen af borgere med demens eller kognitivt handicap" fra VIVE 2021